

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ СТВОРЕННЯ ШЛЮБУ У СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

А. О. Нечипоренко

У статті розглянуті теоретичні аспекти мотивів вступу у шлюб. Підходи багатьох авторів та науковців до проблеми визначення мотивацій в особистостей, що вирішили укласти шлюб. Розглянуті аспекти такого мотиву створення сім'ї, як любов.

Ключові слова: *мотив, шлюбні мотиви, шлюб, любов.*

В статье рассмотрены теоретические аспекты мотивов вступления в брак. Подходы многих авторов и ученых к проблеме определения мотивации у личностей, которые решили создать брак. Рассмотрены аспекты такого мотива создания семьи, как любовь.

Ключевые слова: *мотив, брачные мотивы, брак, любовь.*

The article deals with theoretical aspects of the motives for marriage. Approaches of many authors and researchers to the problem of determining motivation of individuals who have decided to create a marriage. Aspects of such a motive a family, like love.

Keywords: *motivation, motives of marriage, marriage, love.*

Молодість – це вік яскравих, забарвлених почуттів та кохання. Багато факторів сприяють вибору супутника для подальшого сімейного життя. Серед них можна виокремити: психологічні, соціальні та фізіологічні. На цей вік припадає період найбільшої сексуальної активності особистості, у цей період більшість людей уперше одружуються, та це також час, коли організм жінки найкраще пристосований до народження здорової дитини.

Сучасна молодь повна життєвих сил та енергії, активно приступає до здійснення свого життєвого задуму та реалізації поставлених цілей. У молодому віці найбільш інтенсивно проходять процеси нових знайомств та спілкування, найбільш легко встановлюються та розвиваються стосунки дружби та кохання.

Через наявність наведених фактів ми зацікавилися мотивами вступу до шлюбу, які змушують наважитись на такий серйозний і відповідальний крок у житті сучасної молоді.

Різноманітні аспекти готовності молоді до сімейного життя стали предметом вивчення сексологів, психологів, педагогів. Медико-психологічні аспекти вступу до шлюбу є найбільш поширеними і представленими в науковій літературі. Цій проблемі присвячені дослідження Л. Богдановича, І. Горпінченка, Д. Тсаєва, В. Кагана, Д. Колесова, І. Юнди та ін. [2, с.13]. Морально-педагогічні проблеми готовності молоді до сімейного життя розглядалися В. Бойко, Є. Ільїною, М. Стельмаховичем, В. Сухомлинським, В. Чудгновським та ін. [7, с.91]. Формування статевої свідомості, ідентичності та їх ролі у психологічній готовності до шлюбу досліджували О. Васютинський, Т. Говорун, І. Кон, Л. Мороз та ін. Зміст та форми статевого виховання висвітлені у працях М. Боришевського, Т. Говорун, Д. Ісаєва, В. Кагана, І. Кона [8, с.23]. Соціально-педагогічні, етичні питання підготовки молоді до сімейного життя, а також компетентності психологічної готовності до створення сім'ї розкривались у працях Т. Афанасьєва, М. Алексєєвої, Т. Буленко, Т. Гурко, І. Дубровіної, Д. Немировського [1, с.43].

Проблемами мотиву та мотивації займалися В. Вілюнас, С. Каверін, К. Левін, А. Маслоу, Х. Хекхаузен. В сучасній психології дослідження з проблеми мотивації вступу у шлюб представлені і в працях В. П. Кравця, М. М. Обозова, Л. Б. Шнейдера та інших.

Метою нашої статті ми ставимо аналіз проблеми мотивів вступу до шлюбу в сучасній молоді.

Шлюб – це складний соціальний інститут, який є сукупним результатом взаємодії факторів соціального, природного, індивідуального та суспільного, одиничного та загального характеру. Стабільність як самого шлюбу, так і заснованої на ньому сім'ї значною мірою залежатиме від змісту і характеру мотивів укладання шлюбу. Дослідження цих мотивів дозволяє з'ясувати

механізм формування майбутніх шлюбно-сімейних відносин і спрогнозувати їх позитивний або негативний соціальний потенціал.

У науковій літературі «мотив» прийнято розглядати як спонукальну причину дій і вчинків людини. Вихідним спонуканням людини до діяльності є його потреби. У будь-якої складної діяльності завжди виділяється мотив, який грає провідну роль [5, с.875]. На думку А. Н. Леонтьєва, «мотив ми вживаємо не для позначення переживання потреби, а як те об'єктивне, в чому ця потреба конкретизується в даних умовах і на що спрямовується діяльність, яка спонукає її» [3, с.300]. Р. С. Немов зазначає, що «мотив – це те, що належить самому суб'єкту поведінки, є його стійкою особистісною властивістю, що зсередини спонукає до здійснення певних дій» [5, с.465].

Л. Б. Шнейдер виділяє три мотивації, щодо створення шлюбу:

1) Мотив «факт шлюбу». Головна рушійна сила в цьому випадку – намір укласти шлюб. Часом це відбувається під впливом інших при реалізації гасла «Вже час!». При цьому інша людина є лише засобом для виконання заповітного бажання – одружитися або вийти заміж. Загалом неважливо, який саме партнер поруч.

2) Мотив «певний тип шлюбу». У цих випадках діють більш впевнені люди, вони орієнтуються на такого партнера, який здатний здійснити їх мрії і відповідає уявленню про престижний варіант шлюбних відносин.

3) Мотив «певної людини». Обранець сприймається як конкретна реальна людина, з усіма слабкостями і недоліками. Робиться свідомий вибір з установкою на прийняття певної людини і з впливаючою звідси особистою відповідальністю за свої почуття [9, с.158-159].

Мотиви вступу у шлюб можна розглядати не як короткочасний душевний порив, а як тривалий процес, в результаті якого погляди, установки і орієнтації, що сформувалися в певній обстановці, спонукають людей до активізації своєї діяльності в напрямку задоволення своїх соціальних і природних потреб у шлюбі. У цьому випадку є природним, що чим вище ступінь зрілості поглядів і установок на шлюб, тим вище і соціальна зрілість породжуваних ними мотивів

вступу у шлюб. Мотиви можуть бути як усвідомлюваними, так і несвідомими психологічними факторами, що спонукають і направляють поведінку людини. К. Г. Юнг у статті «Шлюб як психологічне ставлення» пише про те, що молодій людині дана можливість неповного розуміння як інших, так і самого себе, тому він не може бути достатньо обізнаним про мотиви інших людей, у тому числі і про свої власні. У більшості випадків вона діє так, як правило, під впливом несвідомих мотивів. Несвідомі мотиви за К. Г. Юнгом мають як особистісну, так і загальну природу. Перш за все це мотиви, викликані батьківським впливом. У цьому сенсі для молодого чоловіка визначальним є ставлення до матері, а для дівчини – до батька. У першу чергу це ступінь зв'язку з батьками, який несвідомо впливає на вибір партнера, заохочуючи або ускладнюючи його. Несвідомий зв'язок ускладнює вибір та своєрідні модифікації [9, с.159].

Серед мотивів пошуку шлюбного партнера, за даними Н.Ф. Федотової і Л. А. Філіпової найбільш часто вказуються: прагнення до статевої близькості, бажання піклуватися (ці мотиви частіше відзначаються чоловіками), бажання відчувати турботу, бажання кохати і бути коханими, прагнення знайти подібну собі людину, бажання бути зрозумілими (частіше відзначаються у жінок). Мотивація на організацію сім'ї сильніше виражена у жінок, ніж у чоловіків. З. І. Фрайнбург зводить мотивацію створення шлюбу до трьох основних причин: біологічної, соціально – культурної та економічної [4, с.222].

Мотиви вступу у шлюб істотно залежать від соціального стану суб'єкта, його статі, віку, наявних цінностей життя та інших факторів. У більшості молодих людей головним мотивом вибору майбутнього супутника називалася любов (А. Г. Харчев, С. І. Голод, Н. Г. Юркевич). Так, за даними обстеження у 2002 – 2003 роках, цей фактор відзначений у 70% студентів. Відзначається і роль матеріального чинника у виборі партнера, а саме бажання бути матеріально забезпеченим («шлюб з розрахунку»). Грає роль і бажання пов'язати свою долю зі знаменитою, популярною, відомою у суспільстві людиною («купатися в променях його слави»), прагнення до сімейного затишку, боязнь самотності, бажання мати дітей і проявляти взаємну турботу

(все це частіше відзначається жінками). З віком (від 18 до 30 років) відмінності між мотивами вступу у шлюб у чоловіків і жінок зменшуються. Є. Ільїн відзначає, що найбільша подібність мотивів спостерігається у випадках, коли чоловік дещо старший за дружину, а найбільша розбіжність – коли дружина старша за чоловіка [4, с.222].

У той же час, незважаючи на, здавалося б, найбільш прийнятну причину шлюбу – любов, вона не гарантує міцності шлюбу. Вся справа в тому, що під одним і тим же мотивом («по любові») ховаються різні потреби (почуття). Коли під любов'ю розуміється сексуальний потяг («ерос»), то вона не є гарантією міцного та щасливого шлюбу, якщо не підкріплена іншими потребами і мотиваторами з моральної сфери людини. Тільки в тих випадках, коли кохана людина сприймається як незамінна за своїми індивідуальними якостями і метою кохання є не отримання егоїстичного задоволення, а відчуття радості через радість іншої людини (така любов називалася древніми греками «арапе»), виключається можливість «пересичення» партнером та відмови від нього [4, с.223].

На думку деяких дослідників, у великому числі випадків любов виявляється чинником, що перешкоджає збереженню родинного союзу. По-перше, пише С. В. Ковальов, в нетерпінні любові ми шукаємо не чоловіка, а коханого, забуваючи про те, що жити нам доведеться не з одним цим прекрасним відчуттям, а з її предметом і носієм – конкретно людиною, з унікальним психічним світом, образом свого «Я», темпераментом, характером.

По-друге, під романтичним покривом любові ми дуже часто забуваємо, що, наскільки б подружжя не любило один одного, в своїй сім'ї вони просто зобов'язані будуть виконувати звичайні для кожної подружньої пари функції.

Західнонімецький психолог Х. Шельський стверджує, що, коли чекання любові стає первинним мотивом браку, основний сенс родинного життя з її повсякденними турботами, доглядом за маленькими дітьми зводиться до загибелі цих ілюзій, що часто приводить до пошуків нового любовного партнера.

Один з варіантів песимістичного погляду на співвідношення любові і шлюбу, що містить в собі змішення понять любові, закоханості, ілюзії і споживача як чекання незвичайних відчуттів від іншого.

Іншого погляду на співвідношення любові і шлюбу дотримуються відомі психотерапевти Е. Г. Ейдеміллер і В. В. Юстицький, викладаючи його при описі механізму «емоційної ідентифікації з сім'єю». Автори розглядають емоційні стосунки симпатії як цементуючу силу в родинних стосунках. Вони відзначають, що стосунки симпатії до певної міри нейтралізують стани фрустрації, що виникають в міжособистісних стосунках, у тому числі і в сім'ї [10, с.86].

Відомий психолог А. Б. Добрович виділив групу мотивів, що спонукають людину вступати у шлюб, які найчастіше не усвідомлюються. До них він відносить: спільність інтересів, вражене самолюбство, пастка неповноцінності, інтимна вдача, взаємна легкодоступність, жалість, вигода, помста («на зло кривднику»), боязнь самотності. Дані мотиваційні модифікації можуть бути усвідомлені, і тоді, за умови, що люди не лукавлять самі з собою, наміри серйозні, а відповідальність за сімейне життя приймається в повному обсязі, є шанс, що шлюб може виявитися успішним [9, с.160]. За рамками аналітичної психології дослідники виділяють три великі групи шлюбних мотивів. У першу групу входять емоційно – етичні мотиви, у другу – мотиви самореалізації, в третю – мотиви боргу та зобов'язаності. Ймовірно, ухвалення рішення про вступ у шлюб визначається всією сукупністю шлюбних мотивів, проте один з них стає ведучим. Таким мотивам повсюдно є любов [9, с.161].

Можна стверджувати, що для наречених, мотиви, якими вони керуються при вступі у шлюб, є фундаментом, на якому потім можна будувати сімейні стосунки. Формування мотивів – це складний і тривалий процес, протягом якого у свідомості індивіда складаються певні погляди з питань шлюбу і сім'ї. При цьому зміст поглядів визначається характером соціально – економічних умов, духовного потенціалу суспільства, пануючих традиційних установок і норм поведінки.

Таким чином, проаналізувавши літературу, ми бачимо, що молодість - це саме той час, коли юнаки та дівчата починають серйозно задумуватись над тим, щоб будувати серйозні стосунки, вступати до шлюбу, та, відділившись від батьків та їхньої опіки, створювати свою власну сім'ю. Адже саме сім'я, на думку вчених, є тією первиною моделлю, яка впливає на формування в дітей еталонів чоловічих і жіночих якостей, поведінкових моделей, дає можливість безпосереднього пізнання сімейно-побутових стосунків чоловіків і жінок, їхніх ролей, функцій, прав та обов'язків як подружжя, як батьків, як громадян [9, с. 32].

Тож, зацікавившись вищезазначеним, метою нашого дослідження стало вивчення особливостей мотивації вступу до шлюбу сучасної молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алешина Ю. Е. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование - 2-е изд. - М.: «Класс», 1992 - 204 с.
2. Ковалев С. В. Психология семейных отношений.- М.: Пед-ка, 1987 - 158 с.
3. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. 4-е изд. М.: Изд-во Московского университета, 1981. – 584 с.
4. Мотивация и мотивы / Е. Ильин. – Спб.: Питер, 2003. – 512 с.
5. Немов Р.С. Психология: Учеб. для студ. выс. пед. учеб. зав.: в 3 кн. – 4-е изд. – М.: Гум. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – Кн. 1.: Общие основы психологии. – 688 с.
6. Педагогическая энциклопедия / И.А. Каиров, Ф.Н. Петров. Т. 2. М.: Советская энциклопедия, 1965. – 912 с.
7. Роджерс К. Психология супружеских отношений. Возможные альтернативы /Пер. с англ. В. Гаврилова - И.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002 - 288 с.
8. Студенческая семья: состояние, проблемы, перспективы. - Минск: Университетская, 1991 - 104 с.
9. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций. – М.: Апрель-Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – 512 с.
10. Эйдемиллер Э. Г., Юстицкий В. В. Семейная психотерапия. – Л.: Медицина, 1989. - 192 с.

Нечипоренко Анна Олександрівна – аспірантка першого року навчання,
асистент кафедри практичної психології Херсонського державного
університету.